

Frihet og trelldom

//

//]]]]> //]]]>

BOKUTDRAG: Hvis du lever i et brutalt diktatur – uten personlig å bli utsatt for press fra myndighetene, er du da fri? Ja, hvis vi følger en «liberal» definisjon av frihet. Det skriver Helge Jordheim og Håvard Friis Nilsen i forordet til den nye boken *Staten og friheten*, en samling oversatte tekster av idéhistorikeren Quentin Skinner.

Her følger et utdrag fra Helge Jordheim og Håvard Friis Nilsens forord til boken Staten og friheten (Res Publica), som ble lansert i dag.

Tenk deg at du lever i et diktatur. Landet styres av vold og frykt. Representantene for militærmakten, som allerede har myrdet eller fengslet flere du kjenner, styrer etter prinsippet: enten gjør du som de sier, gir dem informasjonen de ønsker, tyster på naboen, avsverger din politiske eller religiøse overbevisning, innrømmer forbrytelser du ikke har begått, kort sagt, underkaster deg, ellers kan det få skjebnesvangre konsekvenser for deg og familien din. I verste fall døden.

Dette er diktaturets ubønhørlige logikk, og de fleste ligger uhyre lavt, sier ingenting, forholder seg fryktsomme og tause. Andre ønsker å sikre seg selv ved å samarbeide med overmakten, enten diskret eller åpent. I denne situasjonen merker du at du ikke lenger kan vite hvem du kan stole på eller hvem du kan snakke åpent med, og du merker også at andre reagerer på samme måten. Rommene av tillit skrumper inn mellom folk, og man kan ikke vite hvem som kanskje har gitt etter og blitt angivere eller informanter. Men ennå er du ikke personlig blitt utsatt for press fra myndighetene. Spørsmålet er: Er du da fri? Har du fremdeles din politiske [frihet](#)?

Den liberale tradisjonen

//]]]]> //]]>

Spørsmålet synes langt på vei meningsløst. Er ikke dette selve innbegrepet på å leve i et samfunn uten frihet, et diktatur at du ikke kan handle som du vil, av frykt for hvordan makthaverne vil reagere? Ikke desto mindre finnes det en hel tradisjon innenfor politisk tenkning, en sterk og dominerende sådan, nemlig den «liberale», som vil påstå at du i eksempelet ovenfor faktisk er fri. Så lenge du ikke er utsatt for direkte press fra overmakten, er du fri i politisk forstand, for definisjonen på frihet i den liberalistiske tradisjonen er at du er fri så lenge du ikke er utsatt for direkte innblanding eller begrensninger fra andre.

Frihet, hevder den engelske filosofen [Thomas Hobbes](#), en slags gudfar for den liberale frihetstenkningen, innebærer «fravær av innblanding». Innblanding betyr i denne sammenheng at noen hindrer deg i å utføre en ønsket handling. På bakgrunn av denne definisjonen vil Hobbes hevde at situasjonen ovenfor ikke er et eksempel på ufrihet eller tvang: Tvert imot har du i en slik situasjon et valg, et fritt valg: Du kan enten underkaste deg, gjøre som dine undertrykkere forlanger eller våge å ofre ditt eget og sine nærmestes liv. Ingen tvinger deg. Valget er ditt. Også de som i frykt for represalier er blitt angivere, er frie. Man er «fri til å underkaste seg», som Hobbes skriver.

Frihet og trelldom

//]]]]> //]]>

De aller fleste av oss vil reagere med et oppgitt sukk når vi hører dette. Å være fri til å underkaste seg er ikke en form for frihet som appellerer til vår frihetsfølelse. Det innebærer jo å være trell. Ikke desto mindre er dette eksemplet en illustrasjon på svakheten ved det liberale frihetsbegrep som har blitt dominerende i vår tid.

Svakheten ved denne tradisjonen er bragt fram i lyset av den britiske idéhistorikeren Quentin Skinner, en av de mest omdebatterte og innflytelsesrike politiske tenkere i verden i dag.

Kombinert med kritikken av liberalismens frihetsbegrep løfter Skinner fram den republikanske politiske tradisjon som et alternativ med røtter tilbake til romersk politisk tenkning. Den foreliggende boka er ment å gi en introduksjon til [Quentin Skinners](#) politiske tenkning, som viser hans relevans for vår tid og politiske debatter akkurat nå. Som en kortfattet og poengtert presentasjon av hans politiske aktualitet, tror vi det vil være en lettere tilgjengelig bok for et norsk publikum enn de mange bindsterke verk som foreligger på engelsk.

Skidders kritikk

En samling av Skinners politiske tekster om frihet er allerede utgitt på norsk, her har vi valgt et nokså nytt og omfattende essay om staten. Det andre essayet vi har valgt handler om frihetsbegrepet under den engelske revolusjon. I det republikanske univers er frihet og stat nært forbundet. I noen grad kunne vi kanskje si at statsessayet som gjengis her, fungerer komplementært til serien av essay om frihet, i denne og den tidligere utgivelsen. I begge tilfeller reiser Skinner en historisk og filosofisk begrunnet kritikk av den liberale og nyliberale tradisjonen innenfor politisk filosofi, fordi den tømmer både frihetsbegrepet og statsbegrepet for innhold.

Frihetsbegrepet reduseres til et spørsmål om «fravær av innblanding», statsbegrepet til en betegnelse for den til enhver tid sittende regjering. I begge tilfeller blir det umulig, mener Skinner, å stille normative krav til hva staten skal være, hvordan den skal sikre sine borgeres beste, nå og i fremtiden. Denne reduksjonismen ligger i neste hånd til grunn for tesen om «statens død» i møte med globalisering og overnasjonale avtaler og sammenslutninger.